

El procés - Franz Kafka

“Alemanya ha declarat la guerra a Rússia. A la tarda, sessió de piscina”, escrivia Kafka al seu diari l’1 d’agost de 1914. Per alguns crítics, aquesta és una de les proves de l’escàs interès que sentia l’escriptor per la política. Per altres, els escrits de Kafka, i particularment *El procés*, prefiguren el terror davant l’Estat totalitari. Els surrealistes el llegien amb fervor, els existencialistes en van fer una interpretació filosòfica, els membres de l’Escola de Frankfurt hi van veure la diagnosi de l’alienació, els jueus valoren la seva visió de l’angoixa de la diàspora, els freudians hi segueixen encara la pista d’Èdip i gran part dels narradors actuals se’n senten hereus o almenys ho diuen. Les històries de la literatura universal en van plenes, i l’adjectiu kafkià ha adquirit carta de naturalesa en més de cent llengües, tot i que amb un valor cada vegada més allunyat de l’original.

El procés és la segona de les tres novel·les (escrita entre *Amèrica* i *El castell*) que Kafka va deixar inacabades quan va morir, i la primera que Max Brod va publicar -amb una ordenació que ha estat molt discutida- el 1925, tot i les conegudes instruccions de l’autor perquè destruís els seus manuscrits. El 1935, la segona edició incloïa un apèndix amb nous fragments i variants de l’original. Kafka va començar el llibre el 1914, als trenta-un anys, quan encara vivia amb els seus pares. En aquell temps acabava de trencar el primer compromís matrimonial amb Felice Bauer i es trobava en una etapa d’intensa creativitat, en què va escriure també *A la colònia penitenciària* i l’últim capítol d’*Amèrica*.

L’argument d’*El procés* és prou conegut: Josef K. és arrestat per uns funcionaris que ignoren de què se l’acusa, i comença un procés secret, del qual l’acusat s’ha de defensar amb un advocat que no és reconegut per la llei i que no té accés a les actes judicials. “La jerarquia i l’esglaonament del tribunal és infinit, i mai abraçable ni per la mirada dels iniciats”, li explica l’advocat, abans que K. el despaxi. Els funcionaris són corruptes i negligents, i el procediment resulta sens dubte absurd. Finalment el protagonista és executat sense ni tan sols veure el jutge que l’ha condemnat. La novel·la comença quan Josef K. es desperta -com Gregor Samsa- i inicia un procés de canvi, una transformació paral·lela al procediment legal: perd el respecte per la gent, la confiança en la llei i, finalment, s’instal·la en l’angoixa inevitable.

Un dels encerts més remarcables de Kafka és que anuncia, amb un realisme tragicòmic que inclou pinzellades expressionistes, la impotència, la interrogació, la desesperança, la falta d’agafadors de l’home del segle vint, la seva vivència d’una opressió quotidiana, imprecisa i fatal, davant la qual ni la llei, ni l’art, ni la religió són útils. L’Estat anònim -no necessàriament dictatorial- exigeix submissió i un seguiment estricte de les regles del joc, que K. incompleix reiteradament. La faramalla legalista de l’advocat Huld i del pintor Titorelli, amb l’anàlisi obsessiva de ramificacions que no duen enlloc, és veritablement “kafkiana”, i resulta tan familiar al lector com la cara trista, desemparada i malaltissa de l’autor: una cara que ha contribuït a la construcció del personatge Kafka, del símbol Kafka, que a vegades fa ombra al Kafka autor.